

Յ Ո Ւ Ց Ա Կ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՅՎԱԾ ԶԵՌԱԳՐԵՐԻ*

№ 424
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

(Կոնակի ներքևի մասում գրված է)
Ամէն բանք բանի իմ է:

№ 425
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— Մեծությունը՝ 32,6×45,2 սմ.:
— **Նյութը՝** դեղնած, կեղտոտած, հաստ թուղթ:—
Կազմ՝ չունի:— **Վիճակը՝** վատ: Ֆերմանի վերևի մասը կտրված և կորած է: Ըստ երևույթին այն ունեցել է վերևի մասում գեղեցիկ զարդանկարչություն:— **Գրությունը՝** միապուն:— **Տողերը՝** 9:— **Գծումները՝** առանց ճնշումի:— **Գիրը՝** արաբատառ:— **Զարդագրություն՝** այժմ չունի, քանի որ ֆերմանի վերևի մասը կտրված է: Ծառ հավանաբար սկզբում ֆերմանն ունեցել է զարդանկարչություն, որի ոսկեգույն հետքերը կան ներքևի մասում:— **Գրիչը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:— **Ծաղկողը՝** անհայտ:— **Ժամանակը՝** 18-րդ դար:— **Վայրը՝** Թուրքիա:— **Ծանոթություն՝** ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վաճառքների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՏԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Անպիտան դատեալ
առ օգտութեամբ յիշեալ
Սուրբ Անտոնին:

* Ծարուակված «Էջմիածին» ամսագրի 1964 թվականի № № Ը—Թ-ից, ԺԲ-ից, 1965 թվականի № № Ը—Ժ-ից, 1968 թվականի № Է-ից, 1970 թվականի № № Դ—Ե-ից, Ժ-ից, ԺԲ-ից, 1971 թվականի № № Ե—Ը-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1972 թվականի № № Ա—Բ-ից, Դ-ից, 1973 թվականի № № Ա—Գ-ից, Ը-ից, 1974 թվականի № № Գ-ից, Է—Ը-ից, 1975 թվականի № № Ա-ից, Գ-ից, ԺԱ—ԺԲ-ից, 1976 թվականի № № Բ—Ե-ից, Է—Թ-ից, ԺԲ-ից և 1977 թվականի № № Գ—Ե-ից:

Թերթերը՝ 1 կտոր:— Մեծությունը՝ 66,8×48,3 սմ.:
— **Նյութը՝** դեղնած և կեղտոտած հաստ թուղթ:—
Կազմ՝ չունի:— **Վիճակը՝** վատ, վերևի աջակողմյան մասը պատռված է:— **Գրությունը՝** միապուն:— **Տողերը՝** 9:— **Գծումները՝** առանց ճնշումի:— **Գիրը՝** արաբատառ:— **Զարդագրություն՝** չունի: Միայն ֆերմանի վերևի մասի կենտրոնում կապգրերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանիշը (դուաճ) կարմիր ներկով:— **Գրիչը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:— **Ժամանակը՝** 18-րդ դար:— **Վայրը՝** Թուրքիա:— **Ծանոթագրություն՝** ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վաճառքների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՏԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Միշդ և վաւերական ֆերմանն այս է, որ Լիմ անապատէն Էօջիւր չառնէն, միայն եօթանասուն ահճէ առնէն: Այս ֆերմանի օրինակն ալ իւր մէջն է վաւերացեալ (վերջին բառը գրված է մատիտով):
(Կոնակի ներքևի մասում գրված է)
Մխթոյին է Թէ աւելի բան չառնուն.
ՌժԾԵ (1706 թ.—Ն. Մ.) Թարեղին է:

№ 426
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— Մեծությունը՝ 77,6×54,4 սմ.:
Կազմ՝ չունի: **Վիճակը՝** լավ:— **Գրությունը՝** միապուն:— **Տողերը՝** 9:— **Գծումները՝** առանց ճնշումի:— **Գիրը՝** արաբատառ:— **Զարդագրություն՝**

չունի: Միայն ֆերմանի վերևի մասի կենտրոնում
կապերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խոր-
հրդանիշը (դոտան) կարմիր ներկով: **Գրիշը՝**
աննայտ: **Պատվիրատուն՝** Սուլթան Մամուդ:
Ժամանակը՝ 18-րդ դար: **Վայրը՝** Թուրքիա: **Մա-
նրությունը՝** ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի
արխիվից: Ըստ հավանաբար Թուրքիայից այն բեր-
վել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժա-
նանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Սուլթան Մամուդի տունը հրովարտակ Լիմ Ա-
նապատին ստաջնորդ Մարտիրոս վարդապետին:

№ 427

ՖԵՐՄԱՆ

(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: **Մեծությունը՝** 78,9×53 սմ.:
— **Նյութը՝** դեղնած հաստ թուղթ: **Կազմ՝** չունի:
Վիճակը՝ անբավարար, վերևից պատռած և կեղ-
տոտած է: **Գրությունը՝** միապուն: **Տողերը՝** 11:
Գծումները՝ առանց ճնշումի: **Գիրը՝** արաբատա: **Զարդագրություն՝** չունի: Միայն ֆերմանի վերևի
մասի կենտրոնում կապերով գրված է երկրի սուլ-
թանի անվան խորհրդանիշը (դոտան) կարմիր ներ-
կով: **Գրիշը՝** աննայտ: **Պատվիրատուն՝** աննայտ:
Ժամանակը՝ 18-րդ դար: **Վայրը՝** Թուրքիա: **Մա-
նրությունը՝** ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկո-
սարանի արխիվից: Ըստ հավանաբար Թուրքիայից
այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղ-
թի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Աս հողերուն հին ֆերմանն նորեցար: ԺԷ
օշորի չառնելոյ ամ. հողերումն որ ունի:
Այս այն ֆերմանն է, յորում Օգոստ(ափառ) Սուլ-
թանն կը հրամայէ որ Լիմ Ա. Անապատն ի սկզբանէ
անտի Էօշորի տեղ եօթանասուն ամնէ տունաւ է ար-
բանի տուրք, և ոչ որ իրաւունք չունենայ աւելի տուրք
պահանջելու այս վանքին: Այս ֆերմանի վաւերա-
ցեալ օրինակն դրկուր է առ Ազգ(ային) Պատ-
րիարքարան, ի ձեռն վանահայր Գեր. Պօղոս Սըր-
բազան Արքեպիսկոպոսի:

№ 428

ՖԵՐՄԱՆ

(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: **Մեծությունը՝** 66,5×47,5 սմ.:
— **Նյութը՝** կեղտոտած հաստ թուղթ: **Կազմ՝** չունի:
Վիճակը՝ անբավարար, վերևի մասից պա-
տռված է: **Գրությունը՝** միապուն: **Տողերը՝** 10:
Գծումները՝ առանց ճնշումի: **Գիրը՝** արաբա-
տա: **Զարդագրություն՝** չունի: Միայն ֆերմանի
վերևի մասի կենտրոնում կապերով գրված է
երկրի սուլթանի անվան խորհրդանիշը (դոտան) սև
թանաքով: **Գրիշը՝** աննայտ: **Ժամանակը՝** 17-րդ

դար: **Վայրը՝** Թուրքիա: **Մանրությունը՝** ֆեր-
մանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից:
Ըստ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջ-
միածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Լիմ անապատս դէմի գեղ Ջանիկ(ի) համար ֆար-
ման:

(Կոնակի ներքևի մասում գրված է)
(Լի)մայ Սր. ան[ա]պ[ա]տին վասն գրկանայ
խօշկու աղայիցն համար:

ԸՃԺԶ (1667 թ.—Ն. Մ.) թարեղին:

(Գրված ու ջնջված է)

Ջանկայ աղնցին ֆերման է:

№ 429

ՖԵՐՄԱՆ

(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: **Մեծությունը՝** 70×49,8 սմ.:
— **Նյութը՝** դեղնած և կեղտոտած հաստ թուղթ: **Կազմ՝** չունի: **Վիճակը՝** անբավարար, վերևի և
ներքևի մասից պատռված է: **Գրությունը՝** միա-
պուն: **Տողերը՝** 17: **Գծումները՝** առանց ճնշումի:
Գիրը՝ արաբատա: **Զարդագրություն՝** չունի:
Միայն ֆերմանի վերևի մասի կենտրոնում կապ-
երով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդ-
անիշը (դոտան) սև թանաքով: **Գրիշը՝** աննայտ:
Պատվիրատուն՝ Սուլթան Մամուդ: **Ժամանա-
կը՝** 18-րդ դար: **Վայրը՝** Թուրքիա: **Մանրությունը՝**
ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից:
Ըստ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջ-
միածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Հին Սուլթան Մամուդի ֆերմանն է գրեալ ի հի-
շերթի (1731 թ.—Ն. Մ.) սկնէին տաճկաց,
վասն ինչ ինչ գրկանայ են:

(Մատիտով գրված է)

Վաւերացեալ օրինակէն սկզնէ.

ջրաղացի ուս կայ մեզ:

(Կոնակի ներքևի մասում գրված է)

Ուսուսաշի և այլ տաճիկ չի մտնեն և ոչվալէ
չուղեն թէ տուր որ ներս կմտանենք:

ԸՃԽԻ (1695 թ.—Ն. Մ.) թարեղին:

(Կոնակի կենտրոնական կողմի մասում գրված է)
Լըմայ անապատին է, որ սղազգիք սէշարէ չու-
ղեն ի վանքն մտնելու:

№ 430

ՖԵՐՄԱՆ

(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: **Մեծությունը՝** 62×44,3 սմ.:
— **Նյութը՝** դեղնած հաստ թուղթ: **Կազմ՝** չունի:
Վիճակը՝ բավարար: **Գրությունը՝** միապուն:
Տողերը՝ 7: **Գծումները՝** առանց ճնշումի: **Գիրը՝**
արաբատա: **Զարդագրություն՝** ֆերմանի վերևի մա-

սում կա բավականի գեղեցիկ մի զարդանկար, բըր-գաձն, որի խարիսխն ունի մոտ 26,5 սմ. երկայնու-թյուն, իսկ բրգի բարձրությունն է մոտ 27 սմ.: Բուր-գի ներքևի մասում կապերերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանիշը (դոռան) ոսկեգույ-նով: Բուրգի վերևի մասում նկարված են սիրուն զարդեր, ծաղիկներ և տերևներ զանազան գույներով: — **Գրիչը**՝ անհայտ: — **Պատվիրատուն**՝ անհայտ: — **Ծաղկողը**՝ անհայտ: — **Ժամանակը**՝ 18-րդ դար: — **Վայրը**՝ Թուրքիա: — **Ծանոթություն**՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Էջմիած ...
ՌժԿԳ (1714 թ.—Ն. Մ.) թարեղին:
Թէ անկի բան չստնուն:
(Կոնակի ներքևի մասում գրված է)
Ամէն խարճ չի տալոյ:

№ 431
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: — **Մեծությունը**՝ 71,9×49,6 սմ.: — **Նյութը**՝ դեղնած և կեղտոտած հաստ թուղթ: — **Կազմ**՝ չունի: — **Վիճակը**՝ անբավարար, ներքևի մասում պատռված է և մի կտոր էլ պակաս: — **Գրությունը**՝ միապուն: — **Տողերը**՝ 7: — **Գծումները**՝ ստանց ճնշումի: — **Գիրը**՝ արաբատա: — **Զարդագրություն**՝ չունի: Միայն ֆերմանի վերևի մասի կենտրոնում կապերերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանիշը (դոռան) սև թանաքով: — **Գրիչը**՝ անհայտ: — **Պատվիրատուն**՝ անհայտ: — **Ժամանակը**՝ 18-րդ դար: — **Վայրը**՝ Թուրքիա: — **Ծանոթություն**՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի մասում գրված է)
ՌժԿԵ (1716 թ.—Ն. Մ.) թէ անկի բան չստնուն
թէ մախթուն և թէ այլ ինչ:

№ 432
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: — **Մեծությունը**՝ 76×52,7 սմ.: — **Նյութը**՝ դեղնած հաստ թուղթ: — **Կազմ**՝ չունի: — **Վիճակը**՝ բավարար: — **Գրությունը**՝ միապուն: — **Տողերը**՝ 12: — **Գծումները**՝ առանց ճնշումի: — **Գիրը**՝ արաբատա: — **Զարդագրություն**՝ ֆերմանի վերևի մասում կա բավականի գեղեցիկ մի զարդանկար, բրգաձև, որի խարիսխն ունի մոտ 24,5 սմ. երկայ-նություն, իսկ բրգի բարձրությունն է մոտ 35 սմ.: Բուրգի ներքևի մասում կապերերով գրված է երկ-

րի սուլթանի անվան խորհրդանիշը (դոռան), ոս-կեգույնով և կանաչ գույնով: Բրգի մեջ, վերևի մա-սում, ոսկեգույնով նկարված են ճյուղեր, ծաղիկ-ներ և տերևներ, իսկ բրգից դուրս, երկու կողմում, նկարված են վարդագույն, կապույտ և կարմիր զարդեր: — **Գրիչը**՝ անհայտ: — **Պատվիրատուն**՝ ան-հայտ: — **Ծաղկողը**՝ անհայտ: — **Ժամանակը**՝ 18-րդ դար: — **Վայրը**՝ Թուրքիա: — **Ծանոթություն**՝ ֆեր-մանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջ-միածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնակի ներքևի մասում գրված է)
ԵՌԻԺԷ (5407—Ն. Մ.) աղչալ է:
ՌժԿԹ (1720 թ.—Ն. Մ.) թարեղին է:
Լմայ և Կոտուցայ մուխաթայ տալու և խաշուար չտալու ֆերման է այս:
(Այստեղ կա արաբատառ տաճկերեն երեք բառ):

№ 433
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: — **Մեծությունը**՝ 53,6×37,6 սմ.: — **Նյութը**՝ սպիտակ մաքուր հաստ թուղթ: — **Կազմ**՝ չունի: — **Վիճակը**՝ լավ: — **Գրությունը**՝ միա-պուն: — **Տողերը**՝ 14: — **Գծումները**՝ ճնշումով, թեք, գրությունը գրված է ներքևից դեպի վերև: — **Գիրը**՝ արաբատա: — **Զարդագրություն**՝ չունի: — **Գրիչը**՝ անհայտ: — **Պատվիրատուն**՝ անհայտ: — **Ժամանակը**՝ 18-րդ դար: — **Վայրը**՝ Թուրքիա: — **Ծանոթություն**՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջ-միածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ֆերմանի վերևի աջակողմյան մասում կա ձվաձև մի կնիք, 4,1×3,2 սմ. չափերով, որի շուրջ բոլորը տաճկերեն գրություն կա, իսկ մեջտեղը մի անուն՝ Հաֆիզ Մոհամեդ:

(Կոնակի վերևի մասում գրված է)
Խարչ խարաջի բայլըթան է:

№ 434
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր: — **Մեծությունը**՝ 53,3×20,5 սմ.: — **Նյութը**՝ դեղնած և կեղտոտած հաստ թուղթ: — **Կազմ**՝ չունի: — **Վիճակը**՝ բավարար: — **Գրու-թյունը**՝ միապուն: — **Տողերը**՝ 14: — **Գծումները**՝ ա-ռանց ճնշումի: — **Գիրը**՝ արաբատա: — **Զարդա-գրություն**՝ ֆերմանի վերևի մասում կա բավականի գեղեցիկ մի զարդանկար, բրգաձև, որի խարիսխն ունի մոտ 20 սմ. երկայնություն, իսկ բրգի բարձ-րությունն է մոտ 25 սմ.: Բուրգի ներքևի մասում կապերերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խոր-հրդանիշը (դոռան) ոսկեգույնով: Բրգի մեջ, վերևի մասում, ոսկեգույնով և երկնակապույտ գույնով

նկարված են զանազան զարդեր և ծաղիկներ:—
Գրիշը՝ անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:—
Ծաղկողը՝ անհայտ:— **Ժամանակը՝** հիշրայի 1044 թ.
(1634 թ.—Ն. Մ.):— **Վայրը՝** Թուրքիա:— **Ծանոթություն՝** Ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ըստ հավանաբար թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Ֆերմանի ներքի մասում տրված է հիշրայի 1044 թվականը (1634 թ.—Ն. Մ.):

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Կոնստանդնուպոլսի մասում գրված է)
Լմայ անապատին խարան չառնելոյ:
(Տաճկերեն գրված է)
Թարիխ սանա 1044 (այսինքն՝ թվականը 1044 տարին):

№ 435
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— **Մեծությունը՝** 77,4×54,6 սմ.:—
Նյութը՝ դեղնած գույնի թուղթ:— **Կազմը՝** ֆերմանի կոնստանդնուպոլսի մասում կապված է մատաքյա կանաչ մի շոր 54,3×41,5 սմ. չափերով:— **Վիճակը՝** լավ:— **Գրությունը՝** միապուն:— **Տողերը՝** 13:— **Գծումները՝** առանց ճնշումի:— **Գիրը՝** արաբատա:— **Զարդագրությունը՝** ֆերմանի վերևի մասում կա շատ գեղեցիկ մի զարդանկար, բրգաձև, ներքը՝ կիսաշրջանակաձև, որի լայնությունը 32,5 սմ. է, իսկ բարձրությունը՝ 36 սմ.: Բուրգի ներքևի մասում, կապույտ ֆոնի վրա, կապերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանշը (դոռան) ոսկեգույնով: Քիչ վերևում կա ոսկեգույն մի շրջանակ, որ զարդարված է գեղեցիկ կանաչ տերևներով և վարդագույն ծաղիկներով: Այս շրջանակում գրված է տաճկերեն չորս բառ: Ամբողջ բուրգի ներքի մասը զարդարված է ոսկեգույն ծաղիկներով, տերևներով և ճյուղերով: Բուրգի վերևի մասում քաշված են երկու գույզ գուգամետ վարդագույն գծեր, որոնց վերևում էլ կան կապույտ և կարմիր ծաղիկներ և ոսկեգույն տերևներ: Բուրգի աջ ու ձախ կողմերում էլ նկարված է շատ գեղեցիկ մեկական ճյուղ, որի յուրաքանչյուրը բաղկացած է մեկական վարդա-առյուծ վարդից և կոկոնից, ինչպես նաև մի քանի կանաչ տերևներից: Այս ֆերմանը հանդիսանում է տաճկական զարդանկարչության գեղեցիկ նմուշներից մեկը:— **Գրիշը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:— **Ծաղկողը՝** անհայտ:— **Ժամանակը՝** 18-րդ դար:— **Վայրը՝** Թուրքիա:— **Ծանոթություն՝** ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ըստ հավանաբար թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(Կոնստանդնուպոլսի մասում գրված է)
Խարջ խարաջի ֆարմ(ա)ն է:

№ 436
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— **Մեծությունը՝** 76,6×55,6 սմ.:— **Նյութը՝** դեղնակապույտ, մաքուր, սպիտակ թուղթ:— **Կազմ՝** չունի:— **Վիճակը՝** բավարար, միայն մի քանի տեղ ծակված է:— **Գրությունը՝** միապուն:— **Տողերը՝** 8:— **Գծումները՝** առանց ճնշումի:— **Գիրը՝** արաբատա:— **Զարդագրությունը՝** չունի: Միայն ֆերմանի վերևի մասի կենտրոնում կապերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանշը (դոռան) սև թանաքով:— **Գրիշը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:— **Ժամանակը՝** 18-րդ դար:— **Վայրը՝** Թուրքիա:— **Ծանոթություն՝** ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ըստ հավանաբար թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

№ 437
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— **Մեծությունը՝** 77,8×55,5 սմ.:— **Նյութը՝** դեղնակապույտ, մաքուր, սպիտակ թուղթ:— **Կազմ՝** չունի:— **Վիճակը՝** բավարար:— **Գրությունը՝** միապուն:— **Տողերը՝** 8:— **Գծումները՝** առանց ճնշումի:— **Գիրը՝** արաբատա:— **Զարդագրությունը՝** չունի: Միայն ֆերմանի վերևի մասի կենտրոնում կապերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանշը (դոռան) սև թանաքով:— **Գրիշը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:— **Ժամանակը՝** 18-րդ դար:— **Վայրը՝** Թուրքիա:— **Ծանոթություն՝** ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ըստ հավանաբար թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կոնստանդնուպոլսի մասում գրված է 9—10 տաճկերեն բառեր:

№ 438
ՖԵՐՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— **Մեծությունը՝** 65,2×49,4 սմ.:— **Նյութը՝** դեղնած, դեղնակապույտ, հաստ թուղթ:— **Կազմ՝** չունի:— **Վիճակը՝** բավարար, սակայն որոշ տեղեր ծակված և պատված է:— **Գրությունը՝** միապուն:— **Տողերը՝** 12:— **Գծումները՝** առանց ճնշումի:— **Գիրը՝** արաբատա:— **Զարդագրությունը՝** չունի: Միայն ֆերմանի վերևի կենտրոնում կապերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանշը (դոռան) սև թանաքով:— **Գրիշը՝** անհայտ:— **Պատվիրատուն՝** անհայտ:— **Ժամանակը՝** 18-րդ

դար:— Վայրը՝ Թուրքիա:— Ծանոթություն՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՍԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կոնակի վերևի մասում գրված է հետևյալը.—
Շխուն համար է Մոլլայ Խասըմն, որ գայր զոռ կաներ:

№ 439

ՖերՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— Մեծությունը՝ 76,1×55 սմ.:— Նյութը՝ դիմացկուն, սպիտակ, հաստ թուղթ:— Կազմ՝ չունի:— Վիճակը՝ բավարար, սակայն որոշ տեղեր պատռված է:— Գրությունը՝ միապուն:— Տողերը՝ 8:— Գծումները՝ առանց ճնշումի:— Գիրը՝ արաբատառ:— Զարդագրություն՝ չունի: Միայն ֆերմանի վերևի կենտրոնում կապրերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանիշը (դոռան) սև թանաքով:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 18-րդ դար:— Վայրը՝ Թուրքիա:— Ծանոթություն՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՍԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կոնակում, ֆերմանի կեսերին գրված է հայերեն տառերով հետևյալը.—

Կոն-հզը հոգանք:

№ 440

ՖերՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1:— Մեծությունը՝ 60,5×55,8 սմ.:— Նյութը՝ դեղնած, կեղտոտած, հաստ թուղթ:— Կազմ՝ չունի:— Վիճակը՝ անբավարար, սակայն որոշ տեղեր պատռված և ծակված է:— Գրությունը՝ միապուն:— Տողերը՝ 12:— Գծումները՝ առանց ճնշումի:— Գիրը՝ արաբատառ:— Զարդագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1717 թ.:— Վայրը՝ Թուրքիա:— Ծանոթություն՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՍԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ֆերմանի առաջին երեսի վերևի մասում գրված է, որ սա բնագիր օրինակի պատճենն է:

Աջակողմյան լուսանցքում գրված է մի քանի տաճկերեն բառեր (3 տող), որոնց ներքևում կա ձվաձև մի սև կնիք, 1,6×1,8 սմ. չափերով, որի մեջ տաճկերեն մի անուն կա, անընթերցան:

(Ֆերմանի կոնակի վերևի մասում գրված է)
Թարղն. ԻճԿԶ (1717 թ.—Ն. Մ.) թե՛ տեղի բան չառնուն:

Սպարաթ է Էջմիածնի:

№ 441

ՖերՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— Մեծությունը՝ 76,5×40,4 սմ.:— Նյութը՝ դեղնած, կեղտոտած, հաստ թուղթ:— Կազմ՝ չունի:— Վիճակը՝ շատ վատ: Վերևի մասից կտրված է և թերի: Աջակողմյան մասն էլ թրջվել է և մեծապես վնասվել: Տեղ-տեղ էլ թափվել է:— Գրությունը՝ միապուն:— Տողերը՝ 12:— Գծումները՝ առանց ճնշումի:— Գիրը՝ արաբատառ:— Զարդագրություն՝ ֆերմանի վերևի մասում կա շատ գեղեցիկ մի զարդանկար, բրգաձև, որի լայնությունը 25 սմ. է, իսկ բարձրությունը՝ 30 սմ.: Բուրգի ներքևի մասում, կամաչ ֆոնի վրա, կապրերով գրված է երկրի սուլթանի անվան խորհրդանիշը (դոռան) ոսկեգույնով: Բուրգի մեջ մկարված են բազմաթիվ ծաղիկներ և տերևներ, բոլորը ոսկեգույնով: Բուրգի երկու կողմերի արտաքին մասում մկարված են զարդեր՝ կարմիր, կանաչ, դեղին և կապույտ գույներով: Այս ֆերմանը համընթացում է տաճկական զարդանկարչության գեղեցիկ մոտիվներից մեկը:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Մաղկոդը՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1717 թ.:— Վայրը՝ Թուրքիա:— Ծանոթություն՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՍԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆերմանի կոնակի ներքևի մասում գրված է.
Մախթյին ԵՌԴԾՄ (5450—Ն. Մ.) աղչալ է:
ԻճԿԶ (1717 թ.—Ն. Մ.) թարեղին է:

№ 442

ՖերՄԱՆ
(Տաճկերեն)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— Մեծությունը՝ 62,1×44,1 սմ.:— Նյութը՝ դիմացկուն, մաքուր, սպիտակ, հաստ թուղթ:— Կազմ՝ չունի:— Վիճակը՝ լավ:— Գրությունը՝ միապուն:— Տողերը՝ 12:— Գծումները՝ առանց ճնշումի:— Գիրը՝ արաբատառ:— Զարդագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 18-րդ դար:— Վայրը՝ Թուրքիա:— Ծանոթություն՝ ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ծառ հավանաբար Թուրքիայից այն բերվել է Էջմիածին 1915 թ. վանեցիների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՍԱՍԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ֆերմանի առաջին երեսի վերևի մասում գրված է, որ սա բնագիր օրինակի պատճենն է:

Աջակողմյան լուսանցքում գրված է մի քանի տառերով բառեր (3 տող), որոնց ներքևում կա ձվաձև մի սև կնիք, $1,6 \times 1,3$ սմ. չափերով, որի մեջ տառերն են գրությունը կա: Աջտեղ կարդացվում է կնիքի տիրոջ անունը՝ Մուստաֆա:

(Ֆերմանի կոնսկի ներքևի մասում գրված է) Սուրաթ է թէ տառիկ ներս չգնա, զօտ չանէ:

№ 443

ՖԵՐՄԱՆ

(Տառերն են)

Թերթերը՝ 1 կտոր:— Մեծությունը՝ $55,6 \times 39,2$ սմ.:— Նյութը՝ դեղնած բարակ թուղթ:— Կազմ՝ չունի:— Վիճակը՝ բավարար:— Գրությունը՝ միատեղ, գրված է շեղակի, դեպի վերև:— Տողերը՝ 9:— Գծումները՝ առանց ճնշումի:— Գիրը՝ արաբատա:— Զարդագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 18-րդ դար:— Վայրը՝ Թուրքիա:— Ծանոթություն՝ Ֆերմանն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից: Ըստ հավանաբար թուրքիայից այն բերվել է Լեւոնյանի 1915 թ. վաճառքների գաղթի ժամանակ:

ՀԻՇՍԱՍԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆերմանի առաջին երեսի աջակողմյան վերևի մասում կա մի մեծ սև կնիք, $3,9 \times 3,3$ սմ. չափերով, որի վրա կան մի շարք գրություններ շուրջ թուղթը: Կենտրոնի մասում կարդացվում է հետևյալ անունը.

Մոհամմեդ Դիյա Էլ-Սալիդ:

№ 444

ՀՐՈՒՎԱՐՍԱԿ

Թերթերը՝ 2:— Պրակները՝ 1:— Մեծությունը՝ $34,1 \times 22$ սմ.:— Նյութը՝ կապույտ հասարակ թուղթ:— Կազմ՝ չունի:— Պահպանակներ՝ չունի:— Վիճակը՝ լավ:— Գրությունը՝ միատեղ:— Դատարկ թղթերը՝ 1ք—2ք:— Տողերը՝ 22:— Գծումները՝ առանց ճնշումի:— Գիրը՝ նոսրգիր:— Զարդագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1824 թ.:— Վայրը՝ շատ հավանաբար Ս. Էջմիածնի վանք:— Ծանոթություն՝ սույն հրովարտակն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից 1974 թ. մարտի 16-ին:

ԲՈՒՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Փոխանորդ Արքայի Ապսպա Միրզայի հրովարտակի օրինակն է, զոր գրե առ Սրբազան Կաթողիկոսն.

(Այս երկու տողը հետագայում ջնջված է):

Մեծագան և գերատիման երևելի ի մեջ կաթողիկոսաց Հայոց (հետագայում է ավելացված այս բառը—Ն. Մ.) քրիստոնեից մեծ և անուանի կաթողիկոսն Սրբոյ Էջմիածնի եփրեմ: Հաստատուն

լինելով գիտացել՝ զի մեծագան և գերատիմանի հաստատարիմ Մատայն մեր Ճարպի խան բեկլար-բեկին՝ ի սոցն աուրքս մինչ վերադարձաւ այսր ի Թիֆլիզոյ, զորս հառաչանաց և գնամբաւ աղօթից բոց՝ որպէս արքանն էր՝ մի ըստ միոջէ խոնարհաբար ծանուցմար (հետագայում է ավելացված այս բառերը, սկզբում գրված է եղել «Խնդրամօթ» որ հետո ջնջված է—Ն. Մ.) յայտ արար առաջի արեգակնափայլ տէրութեան իմոյ, առ որ և խնամք սուսանկապատիկ և քաղցր հայեցողութիւն իմոյ մեծութեան առ ձերին մեծագահութիւն բազմացաւ աւաւել յոյժ: Այլն զամենայն զբանսն, զորս մեծագան և գերեմարեալ հաստատարիմ զօրապետ և հշխան քրիստոնեից Ենարալ Ալէքսէյ Պետրովիչ Երմոլովն ի մասին ձերոյ մեծագահութեան պատուիրեալ էր նոյն յիշեալ բեկլարբեկոյն մի առ մի (հետագայում է ավելացված այս բառերը, սկզբում գրված է եղել «Բեկլին մի ըստ միոջէ» որ հետո ջնջված է—Ն. Մ.) յայտնեաց առաջի տէրութեան իմոյ, և առ այն՝ մեր արեգակնափայլ խնամածութեան գործն վստահ ձեր մեծագահութեանց և ձեզ պատկանեալ գործոցն և տեղեացն՝ բազմապատիկ եղև: Ըստ որոյ արքան իսկ է, զի զիմ խնամակալութիւն շնորհն զոր յառաջադրեալ եմ վստահ ձեր, ունիցիք (հետագայում է ավելացված այս բառը—Ն. Մ.): Ընկալնուլ (այստեղ ջնջված է «ունիցիք» բառը—Ն. Մ.) կատարեալ որպէս և վաղվադակի առանց երկմտութեան դարձ առնել ի Սուրբ Էջմիածին և անհոգ լինիլ, գիտելով՝ զի զամենայն զգործս տեղոյն ըստ իւրաքանչիւր կարգի և արժանաւորութեանց՝ ունիմ ես (հետագայում է ավելացված սա—Ն. Մ.) հիմնադրել, և զամենայն զխարդախութիւն և զնախանձ տեղոյն բառնալ միայնգամայն: Այլն քարի ակնարկութեամբ և վերամատրութեամբ այսուհետև վստահ ձեր և վստահ գործոյ տեղոյն ունկոյց եմ զհրաման և զնոգումաւորութիւն լաւապէս, զի դու ըստ ամենայնի միամիտ լինցիս և գիտացես՝ զի համաձայն իմոց սոյնպիսի հրամանաց կատարելոց եմ զամենայն: Ողջ լին: 19 ջօմատի էլ ավել և 1240 թուոյ (1824 թ.—Ն. Մ.):

ՀԻՇՍԱՍԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ

(Հետագայում ջնջված է վերնագրի երկու տողը և գրված է հետևյալը)

Թարգմանութիւն հրովարտակի Ժառանգի տէրութեան պարսից Ապսպա Միրզայ Ծախզատայի առ Սրբազնագոյն Կաթողիկոսն Եփրեմ:

№ 445

ՀՐՈՒՎԱՐՍԱԿ

Թերթերը՝ 2:— Պրակները՝ 1:— Մեծությունը՝ $34,1 \times 22$ սմ.:— Նյութը՝ կապույտ հասարակ թուղթ:— Կազմ՝ չունի:— Վիճակը՝ լավ:— Գրությունը՝ միատեղ:— Դատարկ թղթերը՝ 1ք—2ք:— Տողերը՝

24:— Գծումները՝ առանց ճնշումի:— Գիրը՝ նոտըրգիր:— Զարդագրություն՝ չունի:— Գրիչը՝ անհայտ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1824 թ.:— Վայրը՝ շատ հավանաբար Ս. Էջմիածնի վանք:— Մանրություն՝ սույն հրովարտակն ստացվել է Կաթողիկոսարանի արխիվից 1974 թ. մարտի 16-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նայիպ սուլթանի գրի օրինակն է զորս գրե առ կուսակալն (այս տողը հետագայում ջնջված է):

Յայտ առնեմ զի ձեր կամքն և խնդիրն ի կողմանէ Մեծագահ և գերաստիճան Եփրեմ Կաթողիկոսի ամենայն հպտց և վասն սրբոյ Աթոռոյ նորա և այլ ամենայն հանգամանացն՝ զորս ծանուցեալ էիք (հետագայում է ավելացված այս երկու բառը—Ն. Մ.) Մեծագահ Ֆաթալի խանին մի ըստ միոյչէ (հետագայում ջնջված են «պատմեալ էիք» բառերը—Ն. Մ.) և հարկադրեալ լաղազս յայտնելոյ մեզ զամենայն (հետագայում ջնջված են «որպէս և» բառերը—Ն. Մ.) յայտնեաց: Առ որ և մեք համաձայն կամաց և խնդրոյ ձեր գրեալ (հետագայում է ավելացված—Ն. Մ.) զհրովարտակ միամտութեան վասն նորա (հետագայում ջնջված է «գրեալ» բառը—Ն. Մ.) հրամայեցաք զի ըստ ամենայնի ահագ և անկասկած լիցի, և առանց երկիւղի դարձ արացել ի տեղի իւր: Յետ որոյ ողորմութեամբ Տևառն և ես ինքն զգործ նորին ալտեղոյն ամենայն վերահասութեամբ և հոգումակութեամբ ունիմ հիմնադրել ի բարիս, և բնաւ ոչ կամիմ և ոչ իսկ թողատրեմ, զի այսուհետև (հետագայում ջնջված են «ոչ ոք» բառերը—Ն. Մ.) կարողացի ոք (հետագայում է ավելացված—Ն. Մ.) իշխել խառնիլ

ի գործս նոցա և կամ նեղութիւն տալոյ(1) և դու մեծագահդ պարտիս խօսիլ ընդ նորին մեծագահութեան (հետագայում ավելացված է, իսկ ջնջված է «նոյն մեծագահի» բառերը—Ն. Մ.) որպէս և արժանն է, և ըստ ամենայնի միամտութիւն տալ նմա՝ և ճան(ա)պարհորդել զի եկեսցէ, ի տեղի իւր, և իւր գործոցն պահպանութիւն ունիցի. զայս իմ աստութիւն կատարեալ ծանիմեր, և զքոյդ կամքն յայտնեցիր ինձ:

Յամի 1240 (1824 թ.—Ն. Մ.) յամսեանն ջեմատիլ Էվվէլի (հետագայում է ավելացված, ջնջված են «ջեմատի ըլ ավլի» բառերը—Ն. Մ.):

Երկու հատ հրովարտակ այնց Մեծագահից և Գերաստիճանաց գրեալ առ քեզ առաքեցի. զի (հետագայում է ավելացված: Ջնջված են հետևյալ բառերը «ուղարկեցի: Զի հարկ է»—Ն. Մ.) զկնի վերահասու լինելոյն և տեղեկանալոյն ձեր, տացես նոցա զյիշեալ հրովարտակսն և ըստ ամենայնի միամտեցուցես զԵփրեմ ... և առաքեսցես: Ի նոյն թիւ վերոյգրեցեալ (հետագայում է ավելացված ընդգծված այս տողերը: Ջնջված են հետևյալ բառերը «յիշեալ հրովարտակսն տալոց ես Ա. և Բ. մի Եփրեմ Կաթողիկոսին միամտեցուցես և առաքեսցես, ի վեր թիւ»—Ն. Մ.):

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(Հետագայում ջնջված է վերնագիր մի տողը և գրված է հետևյալը.)

Թարգմանութիւն հրովարտակի ժառանգի տէրութեան պարսից Ապպաս Միրզայ Ծահգատայի առ Կուսակալի Վրաստանայ Ալէքսէ Պետրովիչ Երմովին:

(Ծարունակելի)